

CERTIFIERAD
FN-SKOLA

ÄR PÅ EN... SOM STÅR UPP FÖR
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

FN-förbundet
UNA SWEDEN

att respektera... för oavsett vem du är.
att försvara... dina rättigheter även när jag inte håller med dig.
människliga rättigheter kränks hotas allas rättigheter.
att **STÅ UPP**.
att höja min röst. Jag kommer att agera.
att använda mina rättigheter för att stå upp för dina rättigheter.

HUMAN RIGHTS
MONITOR

Aktion FN för mänskliga rättigheter

läromaterial

INNEHÅLL

AKTION FN för mänskliga rättigheter

Lektionstips - Vad är mänskliga rättigheter?.....	4
Övning - <i>Rättighetsmemory</i>	5
Fördjupning - <i>Rättigheter i kubik</i>	8
Långfilm - <i>Jimmie</i>	9
Argumentationsövning - <i>Bör rasistiska organisationer förbjudas?</i>	11
Fördjupning - <i>Efter debatten...?</i>	14
Radioprogram - <i>Konflikt i P1 - Vem ska straffa Assad?</i>	16
Diskussionsövning - <i>Flicka</i>	18
Fördjupning - <i>MR i bild</i>	21
AKTION FN för mänskliga rättigheter - lärmaterial.....	22
AKTION FN för mänskliga rättigheter - koppling till Lgy 11.....	24

AKTION FN

Aktion FN skapar kompetens och engagemang för globala frågor. Inför fyra internationella FN-dagar skickas Aktion FN-paket till lärare och elever varje år. Lärarna får bland annat färdiga lektioner med en rad tips på övningar och material. Eleverna får redskap för att genomföra en aktion på skolan för en global fråga. Aktion FN erbjuder på så vis alla FN-skolor, under en och samma vecka, att agera gemensamt för en bättre värld. Välkommen att vara med!

Aktion FN läsåret 2018/19

För globala målen (FN-dagen)	v. 43	skickas ut v. 39
För mänskliga rättigheter (MR-dagen)	v. 50	skickas ut v. 46
För jämställdhet (Kvinnodagen)	v. 10	skickas ut v. 7
För fred (Dagen mot minor)	v. 14	skickas ut v. 11

Aktion FN för mänskliga rättigheter

Den 10 december firar vi att FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna fyller 70 år! Det som har byggts upp under sju decennier kan dock rivas snabbare än vi anar. Vi behöver alla stå upp för att försvara våra rättigheter, och för att kunna försvara våra egna och andras rättigheter så behöver vi kunskap.

I lärardelen presenteras lektionsmaterial som inspiration till er undervisning, bland annat en PowerPoint med talarmanus och diskussionsfrågor, en långfilm och tips på olika övningar och fördjupningsuppgifter. Vi hoppas att hela eller delar av materialet kan passa din undervisning.

I samma paket finns även ett materialpaket till skolans FN-elevförening så att de ska ha möjlighet iscensätta Aktion FN för mänskliga rättigheter på skolan. Den här gången uppmuntrar vi eleverna att anordna en filmfestival där samtliga fem filmer har koppling till Globala målen och de mänskliga rättigheterna. Vi hoppas att paketet inspirerar er lärare till lektioner om mänskliga rättigheter och eleverna till engagemang för en värld där mänskliga rättigheter värnas och respekteras av alla.

Frågor? Kontakta skolhandläggarna via: <https://fn.se/om-oss/organisation/personal/>

AKTION FN för mänskliga rättigheter

Lektionstips - Vad är mänskliga rättigheter?

Syfte

Ge en ökad kunskap om mänskliga rättigheter och hur Sverige lever upp till sina åtaganden enligt FN:s centrala konventioner om de mänskliga rättigheterna.

Lektionen är menad att ge eleverna en grundläggande kunskap om vad de mänskliga rättigheterna är, samt en basförståelse gällande hur de uppkom. Vidare ges eleverna kunskap om hur världen, och Sverige, lever upp till de mänskliga rättigheterna, och dessutom skapas förståelse för att fortsatt jobb krävs för att alla människor ska få ta del av dessa universella rättigheter. Syftet med detta är att stärka vetskapen om att arbetet med de mänskliga rättigheterna aldrig är färdigt, man måste ständigt fortsätta kämpa för allas lika värde.

Lektionen skapar förståelse för att alla länder har ett ansvar, och att även länder som Sverige får ta emot kritik när det gäller sina åtaganden. Dessutom hålls lektionen med syftet att skapa en grundläggande förståelse för vissa centrala begrepp inom området mänskliga rättigheter, begrepp som också används i andra sammanhang.

För koppling till Lgy 11: se sista sidan i detta häfte.

Material

PowerPoint med diskussionsfrågor och talarmanus, finns på portalen för FN-skolor www.fn.se/portalen, lösenord: *bolivia*

Tid

C:a 60 minuter.

AKTION FN för mänskliga rättigheter Övning – Rättighetsmemory (Världskoll)

Syfte

Att öka kännedomen om de mänskliga rättigheterna, de globala målen och vilka samband som finns mellan dem.

Material

Dator, surfplatta eller mobiltelefon med internetuppkoppling. Anteckningsmöjligheter. Memory-korten till huvudövning (finns på s. 7 i detta häfte) samt Globala målen-kuber till fördjupning (som finns i en pdf på portalen), kopierade och klippta.

Tid

C:a 60-80 minuter (beroende på om fördjupningsuppgiften genomförs eller ej).

Instruktioner

Låt eleverna ta del av Forum för levande historias kortfilm *Mänskliga rättigheter på två minuter*: <https://www.levandehistoria.se/film/manskliga-rattigheterna-pa-tva-minuter>

Uppmana därefter eleverna att läsa texten *11 saker alla bör veta om mänskliga rättigheter (på svenska)*: https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/11-rattigheter-igar-idag-imorgon-fickfolder_1.pdf

11 things everyone should know about human rights (in English):

https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/11-things-everyone-should-know-about-human-rights_0.pdf

Därefter delas eleverna in i grupper om två eller fler. De urklippta memory-korten vänds upp och ner. Eleverna ska sedan matcha artiklarna från FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna med delmål från de globala målen.

En elev börjar vända upp två kort. Om båda korten visar delmål från något av de globala målen måste eleven vända tillbaka korten och turen går vidare till nästa elev. Om nästa elev vänder upp en artikel från FN:s allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och ett delmål från de globala målen måste gruppen analysera tillsammans om de båda hör ihop. I de fall där gruppen konstaterar att delmålet och artikeln hör ihop får eleven som vände upp korten behålla paret och fortsätta tills hen inte får fler par. Då går turen vidare till nästa elev. Den med flest par i slutet vinner.

Om de kort som finns kvar inte verkar höra ihop får alla i gruppen lägga sina kort med texten uppåt. Gruppen får sedan tillsammans para ihop de globala målens delmål med de olika artiklarna om de mänskliga rättigheterna. I detta scenario finns ingen vinnare.

Tips!

Vissa delmål och artiklar är förenklade för att passa memory-korten. Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna i sin helhet hittar du här: <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

Mål 8. Delmål 8.7 Vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att avskaffa tvångsarbete och modernt slaveri.	Mål 8. Delmål 8.6 Till 2020 väsentligt minska den andel ungdomar som varken arbetar eller studerar	Artikel 5. Ingen får utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.	Artikel 26. 1. Var och en har rätt till utbildning. Utbildningen skall vara kostnadsfri, åtminstone på de elementära och grundläggande stadierna
Mål 16. Delmål 16.2 Eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn	Mål 16. Delmål 16.9 Senast 2030 tillhandahålla juridisk identitet för alla, inklusive födelseregistrering	Artikel 3. Var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.	Artikel 15. 1. Var och en har rätt till en nationalitet.
Mål 4. Delmål 4.1 Senast 2030 säkerställa att alla flickor och pojkar fullbordar avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning av god kvalitet	Mål 3. Delmål 3.1 Till 2030 minska mödradödligheten i världen till mindre än 70 dödsfall per 100 000 förlossningar med levande barn	Artikel 4. Ingen får hållas i slaveri eller trälldom; slaveri och slavhandel i alla dess former skall vara förbjudna.	Artikel 23. 2. Var och en har utan diskriminering rätt till lika lön för lika arbete.
Mål 3. Delmål 3.8 Åstadkomma allmän hälso- och sjukvård för alla	Mål 2. Delmål 2.1 Senast 2030 avskaffa hunger och garantera alla människor tillgång till tillräckligt med säker och näringsrik mat året om	Artikel 25. 1. Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat.	Artikel 25. 1. Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa, inklusive hälsovård.
Mål 10. Delmål 10.2 Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet	Mål 5. Delmål 5.5 Tillförsäkra kvinnor fullt och faktiskt deltagande och lika möjligheter till ledarskap på alla beslutsnivåer i det politiska, ekonomiska och offentliga livet	Artikel 21. 1. Var och en har rätt att delta i sitt lands styre, direkt eller genom fritt valda ombud.	Artikel 21. 2. Var och en har rätt till lika tillträde till offentlig tjänst i sitt land.
Mål 1. Delmål 1.4. Senast 2030 säkerställa att alla män och kvinnor, i synnerhet de fattiga och de utsatta, har möjlighet att äga och kontrollera mark och andra former av egendom	Mål 9. Delmål 9.c. Väsentligt öka tillgången till informations- och kommunikationsteknik	Artikel 19. Var och en har rätt att söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.	Artikel 17. 1. Var och en har rätt att äga egendom, både enskilt och tillsammans med andra.

Fördjupning – Rättigheter i kubik

Behåll smågrupperna från övningen innan. Dela slumpmässigt ut en till två Globala målen-kuber till varje grupp. Låt eleverna diskutera hur mänskliga rättighetsartiklarna från övningen innan kan kopplas till den/de kuber de har fått.

Vid redovisningen: uppmuntra eleverna till att motivera varför vissa rättigheter valdes ut, medan andra lades åt sidan.

Globala målen, med 169 delmål och medel finns att läsa om här: <https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/>

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna i sin helhet finns här: <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

Efter fördjupningsövningen: Se The Danish Institute for Human Rights och The Human Rights Guide to the SDGs för att lära mer om hur de globala målen hänger ihop med de mänskliga rättigheterna: <http://sdg.humanrights.dk/>

AKTION FN för mänskliga rättigheter Långfilm - *Jimmie*

Till dig som lärare

Filmen *Jimmie* är en mycket stark film som handlar om ett barn på flykt. Vi rekommenderar att du ser filmen själv innan du visar den för dina elever för att därefter kunna ta ställning till hur du vill utforma undervisningen med tanke på de elever du har i ditt klassrum.

Syfte

Att få insikter om vad det kan komma att innebära att fly sitt land på grund av konflikter. Hur ser situationen ut för människor på flykt runt om i världen idag?

Material

Långfilmen *Jimmie*: <https://filmcentrum.se/film?uuid=2d361d0c-3ba7-4194-bb9e-7bad4c14facf> För inloggningsuppgifter, se portalen.

En filmhandledning utgiven av Svenska Filminstitutet:

<https://filmcentrum.se/dbfiles/movieGuides/2d361d0c-3ba7-4194-bb9e-7bad4c14facf.pdf>

I filmhandledningen finns diskussionsfrågor formulerade under följande rubriker: *Flykt*, *Barnperspektiv*, *En flätad berättelse i olika plan*, *Identifikation/empati*. Missa inte tipsen på fördjupning som ni hittar på sista sidan i handledningen ovan.

Diskussionsfrågor kopplade till Globala målens mål 16.

Tid

Filmen: 1 timme och 31 minuter + tid för diskussion

Regissören Jesper Ganslandt om sin film:

”Det här är en serie händelser berättade ur ett barns perspektiv. Några av dem är grymma och orättvisa mot personerna i berättelsen, andra är hinder som måste övervinnas. Men sett med Jimmies ögon så förvandlas de, han varken dömer eller avfärdar. Istället för det som vi vuxna kanske skulle uppleva som överväldigande sorgligt eller bara svårt, så verkar Jimmie hitta nyfikenhet och styrka de mest oväntade situationer.

Jimmie handlar om en 4-åring som lämnar sitt hem för att det är för farligt att stanna kvar. Filmen är löst baserad på verkliga händelser och vittnesmål från familjer som tvingats fly från sina hem. Jag ville återberätta deras historier i en lite annan miljö. För att se om vi känner samma sak, eller någonting annat, när det är ett barn som heter Jimmie som flyr för sitt liv. Jag tycker alltid det är sunt att ändra perspektiv, att kliva in i en annan värld om än bara för ett ögonblick. Och då är filmens kraft enastående!” – Jesper Ganslandt

Diskussionsfrågor kopplade till Globala målens mål 16

Filmen *Jimme* kan kopplas till mål 16 (som handlar om fredliga och inkluderande samhällen)

<https://fn.se/wp-content/uploads/2018/03/M%C3%A5l-16.pdf>

Mål 16 har bland annat följande delmål:

16.1 Avsevärt minska alla former av våld och dödligt våld överallt.

16.2 Eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.

16.4 Till 2030 avsevärt minska de olagliga finansiella flödena och vapenflödena, öka möjligheterna att återvinna och återfå stulna tillgångar samt bekämpa alla former av organiserad brottslighet.

16.9 Senast 2030 tillhandahålla juridisk identitet för alla, inklusive födelseregistrering.

16.10 Säkerställa allmän tillgång till information och skydda grundläggande friheter, i enlighet med nationell lagstiftning och internationella avtal.

Diskutera filmens koppling till mål 16 i Agenda 2030 (fredliga och inkluderande samhällen) utifrån följande frågor:

1. Vad tror ni att filmen vill berätta? På vilka sätt handlar det om mänskliga rättigheter?
2. Hur reagerar ni på det våld vi får se i *Jimmie*? Vad tänker ni gällande att detta våld är så pass utbrett att det även påverkar barn och andra oskyldiga?
3. Hur tycker ni att samhället som *Jimmie* och hans pappa flyr ifrån säkerställer tillgången till information? Verkar det som om alla människor vet vad som händer och varför?
4. Har alla i filmen en juridisk identitet? Är detta något som påverkar någon av karaktärerna?
5. Upplever ni att filmen är sann och trovärdig?
6. Ge exempel på förändringar som ni menar är viktiga att genomföra för att alla människor senast år 2030 ska få möjlighet att leva i ett samhälle som är fredligt och inkluderande.

AKTION FN för mänskliga rättigheter Argumentationsövning – Bör rasistiska organisationer förbjudas?

Syfte

Få kunskap om hur argumenten för respektive mot ett förbud av rasistiska organisationer i Sverige ser ut för att själv kunna bilda sig en uppfattning i frågan.

Material

Argumentationskort (finns på s. 13 i detta häfte) för eller mot ett förbud, kopierade och klippta. Dator, surfplatta eller mobiltelefon med internetuppkoppling. Anteckningsmöjligheter.

Tid

60 minuter.

Bakgrund

Sverige har undertecknat FN:s konvention mot alla former av rasdiskriminering. Enligt artikel 4b i FN-konventionen ska organisationer som uppmanar till rasdiskriminering förbjudas.

”[...] förbjuda organisationer och organiserad och annan propaganda, som främjar och uppmanar till rasdiskriminering, samt förklara deltagande i dylika organisationer eller dylik verksamhet som en brottslig handling straffbar enligt lag.”

- FN:s konvention mot alla former av rasdiskriminering, ICERD.

Till skillnad från många andra EU-länder har Sverige inte förbjudit rasistiska organisationer, trots att FN-kommittén mot rasdiskriminering under årtionden kritiserat Sverige för det.

Alla konventionsstater blir granskade av FN med några års mellanrum. I samband med denna granskning lämnar regeringen in en rapport till den FN-kommitté som arbetar i Genève året runt med att granska alla stater som anslutit sig till den specifika konventionen. FN-kommittén välkomnar samtidigt även alternativa rapporter från civilsamhället för att få mer information. FN-förbundet har under många samordnat en sådan parallellrapportering till FN.

För mer bakgrundsinformation, se Svenska FN-förbundets tidning *Världshorison*t (nr. 3, 2018):

<https://fn.se/aktuellt/varldshorison/fornyad-debatt-om-lagstiftning-mot-rasistiska-organisationer/>

Instruktioner

1. Introduktion

Ge eleverna en kort bakgrund (se ovan) och berätta att de, i form av ett enkelt rollspel, ska få få leva sig in i de olika sidornas argument. Börja sedan med att genomföra en snabb omröstning om eleverna tycker att man ska förbjuda rasistiska organisationer i Sverige (Ja/Nej/Vet inte). Vill du inte att eleverna ska behöva ta ställning högt i klassrummet så kan du be dem att fundera över sitt ställningstagande utan att delge det för andra.

2. Förberedelse två och två

Dela in eleverna i grupper om fyra. Låt två av eleverna få rollkortet med argument *för* ett förbud och de andra två eleverna i gruppen rollkortet *mot* ett förbud. Låt paren läsa in sig i 5-10 minuter på "sitt" rollkort och förbereda sig på att kunna argumentera enligt rollkortet.

3. Gruppdiskussion i 4-grupp

Grupperna diskuterar i ca 10–15 minuter om Sverige bör förbjuda rasistiska organisationer eller ej. Betona att det är rollkortets argument som gäller, inte egna synpunkter i frågan.

4. Prata i helgrupp

Samla eleverna i helgrupp och be dem lämna sina roller. För ett samtal om hur diskussionerna gick. Vilka argument kändes extra viktiga för varje sida? Hur kändes det att rollspela? Var det lätt eller svårt att gå in i en roll? Vad lär en sig av att debattera utifrån rollkort på detta sätt?

5. Avslutning

Fråga om elevernas personliga inställning i frågan på något sätt har förändrats under övningen och i så fall hur? Ni kan även avsluta med att alla får rösta igen i frågan om Sverige bör förbjuda rasistiska organisationer. Blev resultatet annorlunda än elevernas ställningstaganden innan rollspelet?

Rollkort

Argument MOT ett förbud	Argument FÖR ett förbud
Det räcker med de lagar vi har idag som förbjuder diskriminering och hets mot folkgrupp. På så vis förbjuder vi rasistiska <i>handlingar</i> – och därmed rasism.	Det räcker inte med aktuell lagstiftning. Lagen förbjuder vissa uttryck för rasism, men inte rasism i organiserad form. Rasism sprider sig, rasistiskt näthat florerar och nazistiska partier får verka helt öppet. Det visar att nya lagar behövs.
Ett förbud mot rasistiska organisationer skulle strida mot en av hörnstenarna i svensk grundlag, nämligen skydd för föreningsfriheten, dvs rätten att tillhöra och bilda organisationer.	Ett förbud strider inte mot vår grundlag (RF 2kap). Det står även i grundlagen att föreningsfriheten kan begränsas för verksamhet som förföljer en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller liknande.
Obehagliga tankar kan inte lagstiftas bort, de kommer att finnas där ändå. Ett förbud kommer bara göra det svårare att upptäcka var de finns.	Tankar finns visserligen oavsett om man förbjuder dem eller inte. Men att skapa en rasistisk organisation, och/eller att gå med i en rasistisk organisation, är mer än tankar. Det är i sig medvetet organiserade handlingar.
Rasism motarbetas bäst i fri debatt i en demokrati med åsiktsfrihet. Det är genom att stärka, inte begränsa, vår demokrati som vi effektivast möter rasismen i samhället.	Åsiktsfrihet ska inte blandas ihop med organiserad rasism. Åsikter som medvetet kränker eller hetsar kan aldrig accepteras i ett samhälle där alla har samma rättigheter och värde. Rasism är ett brott som inte bekämpas genom fri debatt.
Ett förbud skulle tvinga rasister under jorden och samhället skulle ha svårare att se var och hur dessa verksamheter pågår.	All kriminell verksamhet tenderar generellt att hamna under jorden. Det är inte ett skäl till att börja tillåta olagliga handlingar.
Ett förbud skulle inte vara effektivt. Det är onödigt arbete att införa en ny lag som sedan visar sig vara utan större betydelse i praktiken.	För att veta om ett förbud skulle vara effektivt måste vi prova. En kan inte veta i förväg hur resultatet blir.

Fördjupning – Efter debatten...?

- Läs debattartiklar (se några exempel nedan) och skapa fler argument, både för och mot.
- Kolla upp vad andra länder har gjort, vilka har förbjudit rasistiska organisationer, och vilka har inte gjort det? Kan ni hitta debattartiklar från dessa länder? Hur såg/ser argumentationen ut?
- Gör en analys av argumenten, vad betyder de egentligen? Vilka argument används idag? Av privatpersoner? Av politiker?

Källor och länkar

Internationell granskning av mänskliga rättigheter i Sverige, regeringens hemsida:

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/internationell-granskning-av-manskliga-rattigheter-i-sverige/>

Rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i andra länder i världen, regeringens hemsida: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/rapporter-om-manskliga-rattigheter-i-varlden/>

Fakta om mänskliga rättigheter, regeringens hemsida: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/fakta-om-manskliga-rattigheter/>

Svenska FN-förbundet: <https://fn.se/vi-gor/vi-granskar-och-paverkar/>

Svenska FN-förbundets alternativa rapport till FN:s råd för mänskliga rättigheter (2014):

<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/02/Joint-Submission-UPR-2014.pdf>

Svenska FN-förbundets alternativa rapport till FN:s kommitté mot rasdiskriminering:

<https://fn.se/wp-content/uploads/2018/03/CERD-2018-Submitted-by-UNA-SWEDEN.pdf> en sammanfattning av rapporten finns här: <https://fn.se/aktuellt/pressmeddelanden/rapport-till-fns-rasdiskrimineringskommitte/>

Debattartikel av advokaten Peter Nobel: <https://www.unt.se/asikt/debatt/organiserad-rasism-ska-forbjudas-2535801.aspx>

Debattartiklar inom frågan

- <https://www.di.se/ledare/tobias-wikstrom-utred-forbud-men-inse-alla-svarigheter/>
- <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/4d82aR/regeringen-forbjud-rasistiska-organisationer>
- <https://www.dn.se/nyheter/politik/oppositionen-om-att-forbjuda-rasistiska-organisationer-kan-inte-forbjuda-asikter/>

Debattartiklar FÖR ett förbud

- <http://www.dagensarena.se/innehall/borde-sverige-forbjuda-rasistiska-organisationer/>
- <http://www.dagensarena.se/opinion/forbjud-rasistiska-organisationer-nu/>
- <https://www.unt.se/asikt/debatt/forbjud-rasistiska-organisationer-5046593.aspx>
- <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/OnALG1/forbudet-skulle-gora-nazisterna-mindre-synliga>

Debattartiklar MOT ett förbud

- <https://tidningensyre.se/global/2018/nummer-14/rasism-forsvinner-inte-med-forbud/>
- <https://www.vlt.se/artikel/opinion/ledare/sakine-madon-anvand-befintliga-lagar-mot-nmr-infor-inte-forbud>
- <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/xRvLPX/expertes-varnar-om-regeringens-forbudsforslag>

AKTION FN för mänskliga rättigheter Radioprogram – Konflikt i P1 – *Vem ska straffa Assad?* Diskussionsfrågor och uppgifter.

Syfte

Att få kunskap om om brotten folkmord och brott mot mänskligheten och varför det är så svårt att ställa Bashar al-Assad inför rätta.

Material

Datorer, plattor eller mobiltelefoner med internetuppkoppling för att kunna lyssna på Konflikt i P1 – *Vem ska straffa Assad?*

<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1161090?programid=1300>

Tid

Radioprogrammet är 56 minuter + tid för diskussionsfrågor och uppgifter. Vid ont om tid, börja lyssna 32:30 in i programmet och hör de sista 23 minuterna av programmet.

Bakgrund

Konflikt i P1 berättar historien om den internationella rättvisans uppkomst, och om hur bevismaterial samlas in i Syrien under brinnande krig för att i framtiden kunna döma Bashar al-Assad och andra ansvariga för de brott som begås i krigets Syrien.

Men har Internationella brottmålsdomstolen, ICC, den legitimitet man hoppades på när den skapades? De stora mäktiga länderna i världen har valt att inte vara med och majoriteten av människorna på jorden lever i länder som inte aktivt deltar i dess arbete.

Vi hör bland annat: **Omar Alshogre**, tortyroffer från Syrien, **Philippe Sands**, professor i juridik och författare, **Hans Corell**, före detta rättschef i FN, **Nerma Jelacic**, kommunikationschef på CIJA, Kommissionen för internationell rättvisa och ansvarsskyldighet, "**Khaled**", CIJA:s chefsutredare i Syrien som riskerar sitt liv för att samla in bevis, **Jan Elisasson**, för detta utrikesminister och vice generalsekreterare i FN och **Jeremy Rabkin**, professor i juridik vid George Mason University i Virginia.

Gör så här

Lyssna på Konflikt i P1 tillsammans i klassrummet eller ge eleverna lyssnandet som hemuppgift.

Be därefter eleverna att besvara följande diskussionsfrågor/lösa följande uppgifter:

1. De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna är en del av folkrätten, dvs. den internationella rätten. Vad reglerar folkrätten?
2. Läs mer om Internationella brottmålsdomstolen ICC här: <https://www.unric.org/sv/folakraett/25747> och ta reda på vad domstolen har för mandat (uppdrag)?
3. Jämför **Jan Eliassons**, **Hans Corells**, **John Bolttons** och **Jeremy Rabkins** sätt att se på internationell rätt, ICC och FN.
4. Varför är det så svårt att ställa Syriens president Bashar al-Assad inför rätta? Vilka argument lyfts fram i programmet?

AKTION FN för mänskliga rättigheter Diskussionsövning – Flicka

Syfte

Då flickors rättigheter kränks varje dag, och kvinnor diskrimineras och utsätts för våld på grund av sitt kön, så behöver vi verka för förändring. Dessutom får många flickor inte bestämma över sin egen kropp och gifts bort i ung ålder, ett brott mot mänskliga rättigheter. Genom att sprida kunskap om flickors situation i världen och diskutera ämnet så kan vi göra skillnad.

Material

Kortfilm: <https://www.youtube.com/watch?v=n-khxQ1wyE8>

Diskussionsfrågor.

Tid

30-60 minuter.

Bakgrund

Kvinnor och flickor i Etiopien utsätts för allvarlig diskriminering. Två stora problem är kvinnlig könsstympning och barnäktenskap. I många fall ses könsstympning som en förutsättning för äktenskap. FN:s befolkningsfond, UNFPA arbetar i ett integrerat program för att stoppa dessa övergrepp på flickor. Med stöd från Svenska FN-förbundet drivs projektet i Afarregionen. Där gifts så många som hälften av alla flickor bort, och över 90 procent av alla kvinnor är könsstympade. Detta projekt är ett bra exempel på hur det är att arbeta med mänskliga rättigheter i praktiken.

Målet är att samhällena i regionen ska överge barnäktenskap och kvinnlig könsstympning så att flickor ska kunna få en bättre chans att kontrollera sina kroppar, sina liv och sin framtid. För att uppnå målet behövs det stora satsningar, men erfarenhet visar att det går att förändra om hela samhället involveras.

Gör så här

Du som lärare kan förbereda dig genom att läsa igenom diskussionsfrågorna med tillhörande fakta nedan.

I klassrummet: Visa den tre minuter långa kortfilmen från Etiopien där vi bl.a. får träffa **Kadiga Abdulkadir**, som berättar om hur hon påverkats av projektet som syftar till att stärka flickor och kvinnor och förhindra könsstympning och barnäktenskap.

Låt därefter eleverna diskutera följande frågor:

1. Vilka tankar väcker filmen?
2. Barnnäktenskap är en gammal tradition som finns på många håll i världen. Varför förekommer detta tror du?
3. Könstympling innebär att skära i eller på annat sätt skada en flickas eller kvinnas könsorgan. Förutom att det kränker hennes rättigheter får det ofta negativa hälsoeffekter. Varför tror du att detta ändå förekommer?
4. I byn som visas i filmen har uppfattningen om könstympling ändrats. Från att ha haft olika åsikter har invånarna nu enats om att stoppa könstympling. Vad tror du varit avgörande för förändringen?
5. Filmen visar betydelsen av utbildning för flickors framtidsutsikter. Vilka andra effekter tror du att det får för samhället när flickor och kvinnor utbildar sig och blir medvetna om sina rättigheter?
6. Tänk dig att du arbetar med att stoppa barnnäktenskap. Du vet att barnnäktenskap förekommer i samhället du bor i och du vill förändra det. Vad skulle du göra?
7. Vilken roll tror du pojkar och män har i arbetet med att stoppa barnnäktenskap och könstympling?
8. Hur kan ni engagera er för flickors rättigheter?

Fakta fråga 2 och 3:

32 800 barn under 18 år beräknas bli bortgifta varje dag i världen. I Etiopien är det olagligt att gifta sig om man är under 18 år. Trots det är det mycket vanligt att unga flickor tvingas gifta sig.

Kvinnlig könstympling är en skadlig tradition som har pågått i flera tusen år. 200 miljoner flickor och kvinnor i världen beräknas ha utsatts för könstympling. Traditionen har inte någon religiös förankring.

Både barnnäktenskap och könstympling kränker flickors rättigheter. Det får dessutom konsekvenser för hela livet, till exempel slutar ofta gifta flickor skolan i förtid. Traditionerna påverkar kvinnors och flickors hälsa negativt och begränsar deras frihet. Barnnäktenskap och könstympling är en del av de strukturer som diskriminerar kvinnor och flickor.

De goda nyheterna är att barnnäktenskap och könstympling går att stoppa. På tio år har förekomsten av barnnäktenskap minskat från 25 procent (1 av 4) till 21 procent (drygt 1 av 5). Under dessa tio år har 25 miljoner barnnäktenskap undvikits.

För att lyckas med att stoppa barnnäktenskap och könsstympling behöver alla delar av samhället involveras; barn och vuxna, flickor och pojkar, beslutsfattare, ledare och media.

Fakta fråga 4:

Arbetet mot könsstympling och barnnäktenskap innehåller många delar. För att förändra de skadliga traditionerna riktas arbetet ofta mot så kallade nyckelpersoner i samhället. Dessa nyckelpersoner kan till exempel vara klanledare, religiösa ledare och traditionella barnmorskor. Nyckelpersonerna har ofta stort inflytande över stora delar av samhällen och därför är det bra att utbilda och sprida kunskap till just dem. De sprider information vidare och skapar större möjligheter till förändring.

En annan viktig grupp är så klart unga flickor och pojkar. De är de allra viktigaste aktörerna för att förändra, men samhället runt omkring dem måste ge förutsättningar.

Fakta fråga 4, 5 och 6:

Stora förändringar är möjliga när kvinnor får kunskap och blir medvetna om sina rättigheter, både för de enskilda individerna men också för hela samhället. Kvinnor som har utbildat sig gifter sig senare och skaffar färre och hälsosammare barn. För varje år som en flicka går i skolan ökar hennes framtida inkomst med cirka 10 procent, det innebär ett ekonomiskt lyft både för den enskilda kvinnan och för hela samhällsutvecklingen.

Graviditet och förlossning är den näst vanligaste dödsorsaken bland flickor 15-19 år i fattiga länder. 200 000 flickor i utvecklingsländer föder barn varje dag och för 200 tonårsflickor leder graviditet eller förlossning till döden. Nio av tio tonårsgraviditeter sker inom ett äktenskap eller en förlovnings. Att minska barnnäktenskapen är alltså effektivt för att minska antalet unga flickor som blir gravida. I Afar i Etiopien utgör kvinnor endast 43 procent av befolkningen, det är en direkt konsekvens av hot mot kvinnors hälsa som barnnäktenskap, tidiga graviditeter och förlossningar samt kvinnlig könsstympling.

Om ett samhälle ska utvecklas måste alla invånares potential tas tillvara. Att stoppa barnnäktenskap och könsstympling är därför ett sätt att skapa utveckling.

Fakta fråga 7:

För att förändra skadliga traditioner som barnnäktenskap och kvinnlig könsstympling är det viktigt att integrera pojkar och män. Ofta har män centrala funktioner i samhället vilket ger dem en bra chans att påverka andra. Inom projektet Flicka så engageras män som är klanledare och religiösa ledare för att sprida information både i sina egna byar och till ledare i andra byar. Hela samhället utvecklas när flickors och kvinnors rättigheter stärks.

Fakta fråga 8:

Det finns många sätt att engagera sig för flickors och kvinnors rättigheter. Svenska FN-förbundet har många tips för hur man kan sprida sitt engagemang och göra skillnad. Läs mer på www.fn.se/flicka

Fördjupning – MR i bild

Fyrtio kända grafiska designers från olika länder har tolkat FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna inför 70-årsjubileumet. Detta har resulterat i fyrtio olika affischer. Låt eleverna läsa FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>.

Uppmana eleverna att studera de 40 affischerna:

<http://www.standup4humanrights.org/layout/files/Posters/40-posters-web.pdf> och därefter skapa sina egna.

Ps. Här finns 30 teckningar till att inspireras av:

http://www.standup4humanrights.org/layout/files/Posters/30_cartoons_UDHR.pdf

Tips! Anordna en vernissage med elevernas affischer.

AKTION FN för mänskliga rättigheter – lärarmaterial

Lärarmaterial som skickats i detta Aktion FN-paket till kontaktpersoner på FN-skolor

- 4 MR-affischer
- Ersättningsblankett för köp av tavelramar
Ersättning utgår med upp till 500 kr mot inskickad blankett och kvitto senast den 17 december

Lärarmaterial på Portalen för FN-skolor, AKTION FN för mänskliga rättigheter

www.fn.se/portalen lösenord: *bolivia*

- AKTION FN för mänskliga rättigheter – lärarmaterial (detta häfte)
- Utskriftsbara Globala målen-kuber
- PowerPoint om mänskliga rättigheter, med talarmanus och diskussionsfrågor
- Fyrtio olika affischer om mänskliga rättigheter
- Långfilmen *Jimmie*

Övriga digitala källor för fördjupning och fortbildning

- Globalis.se: <https://www.globalis.se/>
- Världskoll.se: <http://varldskoll.se/>
- The Human Rights Guide to the SDG: <http://sdg.humanrights.dk/>
- Amnesty International Sveriges film om Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna 70 år: <https://skola.amnesty.se/lektioner/manskliga-rattigheter/uppdrag-manskliga-rattigheter/>
- UR Skola – Perspektiv på världen: Mänskliga rättigheter – när de mänskliga rättigheterna kränks (arbetsblad och lärarhandledning finns): <https://urskola.se/Produkter/205456-Perspektiv-pa-varlden-Manskliga-rattigheter-nar-de-manskliga-rattigheterna-kranks>
- UR Skola – Perspektiv på världen: Mänskliga rättigheter – dödsstraff (arbetsblad och lärarhandledning finns): <https://urskola.se/Produkter/205454-Perspektiv-pa-varlden-Manskliga-rattigheter-dodsstraff>
- UR Skola – Perspektiv på världen: Mänskliga rättigheter – hbtq-rättigheter (arbetsblad och lärarhandledning finns): <https://urskola.se/Produkter/205455-Perspektiv-pa-varlden-Manskliga-rattigheter-hbtq-rattigheter>
- UR Skola – Perspektiv på världen: Mänskliga rättigheter – hbtq-hatbrott (arbetsblad och lärarhandledning finns): <https://urskola.se/Produkter/205447-Perspektiv-pa-varlden-Manskliga-rattigheter-hbtq-hatbrott>
- Så skyddar Sverige de mänskliga rättigheterna: <https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn/fns-arbete-med-manskliga-rattigheter/sa-skyddar-fn-de-manskliga-rattigheterna/>

- MR-konventionerna: <https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn-/fns-arbete-med-manskliga-rattigheter/sa-skyddar-fn-de-manskliga-rattigheterna/mr-konventionerna/>
- FN:s sida över vilka länder som anslutit sig till vilka konventioner. OHCHR Status of ratification interactive dashboard: <http://indicators.ohchr.org/>
- Svenska regeringens hemsida om mänskliga rättigheter: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/fakta-om-manskliga-rattigheter/>
- Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna fyller 70 år 2018 och det uppmärksammas förstås av Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (in English: Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, OHCHR): <http://www.standup4humanrights.org/en/index.html>
- FN FAKTA om FN:s övervakning av mänskliga rättigheter (2018): https://fn.se/wp-content/uploads/2018/09/3-18-FNs_övervakning_av_manskliga_rattigheter.pdf
- FN FAKTA om Många faror för flickor i konflikt (2018): https://fn.se/wp-content/uploads/2018/09/3-18-FNs_övervakning_av_manskliga_rattigheter.pdf
- FN FAKTA om Ständig kamp för att förverkliga människans rättigheter (2018): <https://fn.se/wp-content/uploads/2017/12/4-17-FNs-arbete-med-m%C3%A4nskliga-r%C3%A4ttigheter.pdf>

AKTION FN för mänskliga rättigheter - koppling till Lgy 11 och 24 kursers centrala innehåll

Förskolans och skolans värdegrund:

https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfce44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf2579.pdf?k=2579

Barns lärande och växande

- Barns olika uppväxtmiljöer och levnadsvillkor och hur samhällsförändringar har påverkat detta.
- Hur till exempel genus, klass, etnicitet, funktionsnedsättningar och fritid påverkar barns levnadsvillkor.

Bild och form 1a1

- Betraktande, analys och tolkning av, och även samtal om, eget och andras arbete med bilder. Sammanhangets betydelse för tolkningen.
- Arbete med konstnärliga processer, enskilt och i grupp. Metoder för idéproduktion, till exempel brainstorming, skissarbete, inspirerande förebilder. Problemlösning i bild.
- Bilders funktioner och användningsområden.

Bild och form 1a2

- Betraktande, analys, tolkning av och samtal om egna och andras visuella framställningar i anslutning till bildarbetet. Sammanhangets betydelse för tolkningen.
- Diskussioner och värderingsövningar omkring eget och andras arbete med bilder.
- Arbete med konstnärliga processer, enskilt och i grupp. Metoder för idéproduktion, till exempel brainstorming, skissarbete, inspirerande förebilder. Metoder för dokumentation i syfte att driva och ta ansvar för sina egna arbetsprocesser och dokumentation, till exempel portföljmetoden.
- Metoder och principer för redovisningar och presentationer av färdiga arbeten.
- Bilders funktioner och användningsområden, skillnader mellan olika genrer.
- Etiska förhållningssätt, arbetsmiljö och lagar och andra bestämmelser om upphovsrätt.

Bild och form 1b

- Betraktande, analys och tolkning av, och även samtal om, olika typer av visuella framställningar i anslutning till eget bildarbete. Sammanhangets betydelse för tolkningen.
- Diskussioner och värderingsövningar omkring eget och andras arbete med bilder.
- Arbete med konstnärliga processer, enskilt och i grupp. Metoder för idéproduktion, till exempel brainstorming, skissarbete, inspirerande förebilder. Metoder för att driva och ta ansvar för egna arbetsprocesser och dokumentation, till exempel portföljmetoden.
- Metoder och principer för redovisningar och presentationer av färdiga arbeten.
- Bilders funktioner och användningsområden, skillnader mellan olika genrer.

- Etiska förhållningssätt, arbetsmiljö samt lagar och andra bestämmelser om upphovsrätt.

Bild

- Betraktande, analys och tolkning av, och även samtal om, olika typer av visuella framställningar i anslutning till eget bildarbete.
- Begrepp för bildsamtal ur olika perspektiv, till exempel färg och form, genus och klass, etnicitet och ålder.
- Diskussioner och värderingsövningar omkring eget och andras arbete med bilder.
- Arbete med konstnärliga processer, både enskilt och i grupp. Metoder för idéproduktion, till exempel brainstorming, skissarbete, inspirerande förebilder. Problemlösning i bild. Metoder för att driva och ta ansvar för egna arbetsprocesser och dokumentation, till exempel portföljmetoden.
- Metoder och principer för redovisningar, utställningar och presentationer av färdiga arbeten. Marknadsföring och grafisk formgivning. Metoder för reflektion över arbetsprocessen, den egna arbetsinsatsen och resultatet. Analys av egna, andra elevers och professionellas gestaltningsarbete.
- Arbetsmiljö och etiska förhållningssätt samt lagar och andra bestämmelser om upphovsrätt.

Bild och form – specialisering

- Bilden och bildens element, hur de uttrycker stämningar, betydelser och berättelser i olika genrer, samt hur betraktaren tolkar bilden utifrån dess beståndsdelar.
- Bilders sätt att avspegla olika perspektiv, till exempel genus och klass, etnicitet och ålder hos konstnär och betraktare.
- Planering av bildprojekt och arbete i konstnärliga processer.
- Strömningar i samtidskonst och populärkultur som inspiration till konstnärligt arbete.
- Utställning och presentation av färdiga arbeten. Marknadsföringsaspekter och grafisk formgivning.
- Kategorisering, analys, tolkning och värdering av egna, andra elevers och professionellas gestaltningsarbeten.
- Etiska frågeställningar och metoder för reflektion över arbetsprocessen, den egna arbetsinsatsen och resultatet.

Friskvård och hälsa

- Människors livsvillkor och hälsoeffekter ur psykosociala, socioekonomiska, kulturella, historiska och internationella aspekter samt genus- och miljöaspekter.

Geografi 1

- Befolkningsutveckling, befolkningsfördelning och rumslig förändring. Urbanisering samt städernas framväxt, funktion, struktur och miljöpåverkan. Betydelsen av migration, utbildning, miljöförändring, försörjningsstrategier, reproduktiv hälsa och familjeplanering sett ur olika perspektiv, till exempel kön, sexualitet, etnicitet och socioekonomiska förhållanden.
- Den globala spelplanen och lokal utveckling. Samband mellan befolkningsutveckling, resurstillgång, resursanvändning och intressekonflikter. Etiska frågor kopplade till konkurrensen om jordens resurser, alternativa och möjliga vägar till social rättvisa och hållbar utveckling.

Historia 1a1

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välstånd, teknisk utveckling, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter, jämställdhet, kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter.

Historia 1a2

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välstånd, teknisk utveckling, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter och jämställdhet men också kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter. Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.

Historia 1b

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välstånd, teknisk utveckling, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter och jämställdhet men också kolonialism, diktaturer, folkmord, konflikter och ökat resursutnyttjande. Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.

Historia 2a

- Tematiska fördjupningar när det gäller historiska frågeställningar av betydelse för individer, grupper och samhällen, till exempel lokalhistoria, global migration och kulturmöten, olika historiska världsbilder, synen på jämställdhet och människors värde, moderna mediers framväxt samt resursutnyttjande och människors förhållande till naturen.

Humanistisk och samhällsvetenskaplig specialisering

- Fördjupning inom valt kunskapsområde. Exempel på kunskapsområden kan vara arkeologi, EU, freds- och konfliktfrågor, globala utvecklings- och rättvisefrågor, interkulturell kommunikation, kriminologi, litteratur på olika språk, lokala eller regionala studier, mediekommunikation, miljöhistoria samt tolkning och översättning. Samband mellan kunskapsområdet och omvärlden.

Hälsopedagogik

- Människors hälsa, hälsorelaterade levnadsvanor och olika hälsoeffekter ur ett miljöperspektiv, historiskt perspektiv och internationellt perspektiv samt ur sociala och kulturella aspekter.

Internationellt arbete

- Hälsoproblem orsakade av till exempel infektionssjukdomar eller vattenbrist, av krig eller katastrofer.
- Sociala aspekter och genusaspekter på hälsa och välbefinnande i olika länder.

Internationella relationer

- Olika aktörer, deras mål och medel samt hur dessa samspelar inom utrikes- och säkerhetspolitik. Den moderna nationalstatens utmaningar som en internationell aktör.
- Olika teoretiska perspektiv på internationella relationer.
- Världskrigens och efterkrigstidens betydelse för etableringen av internationella institutioner. Olika former av organiserat samarbete mellan länder och sambandet mellan detta samarbete och den politiska och ekonomiska utvecklingen.
- Orsaker till och följder av samarbeten och konflikter.
- Internationell rätt. Möjligheter och svårigheter med att säkerställa såväl staters som individers rättigheter och säkerhet. Grundläggande internationella konventioner om mänskliga fri- och rättigheter och olika aktörers möjlighet till tillämpning.
- Globaliseringens betydelse för individer, grupper och samhällen samt möjligheter och utmaningar för miljö och resursfördelning.

Människors miljöer

- Människors olika levnadsmiljöer och levnadsvillkor.
- Hur människor påverkas av, samt själva medverkar till, skapandet av de kulturer och samhällen de lever i.
- Hur till exempel genus, klass, etnicitet, familj, generation, funktionsnedsättningar, arbete och fritid påverkar människors levnadsvillkor.
- Demokratisk värdegrund och internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter.
- Innebörden av integration, segregation, likabehandling och diskriminering.

Naturkunskap 1

- Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Naturkunskap 1b

- Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Samhällskunskap 1a1

- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Folkrätten i väpnade konflikter. Den internationella humanitära rätten och skyddet för civila i väpnade konflikter.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.

Samhällskunskap 1b

- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Folkrätten i väpnade konflikter. Den internationella humanitära rätten och skyddet för civila i väpnade konflikter.
- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.

Samhällskunskap 2

- Nationalekonomiska teories framväxt och genomslagskraft utifrån historiska villkor och motsättningar, till exempel merkantilism, ekonomisk liberalism, marxism, keynesianism och monetarism. Frågor om tillväxt, makt, inflytande, ett hållbart samhälle, digitalisering, miljö och resursfördelning i relation till de ekonomiska teorierna.
- Det nutida samhällets politiska utveckling utifrån historiska ideologiska villkor, till exempel mänskliga rättigheter, nationalism, kolonialism och jämställdhet, i relation till maktfördelning och ekonomiska villkor. Frågor om aktörens handlingsfrihet kontra strukturella villkor.

Samhällskunskap 3

- Globalisering och dess betydelse utifrån ett demokratiskt, ekonomiskt och politiskt perspektiv samt för individer, grupper och nationer. Analys av utmaningar som individen, nationen och jorden står inför i en globaliserad värld.

Sociologi

- Skapandet av samhällen, kulturer, identiteter, sociala processer och socialisation.
- Sociala strukturer utifrån klass, genus, etnicitet, kultur och religion.
- Sociala normer och kategoriseringar av människor.
- Innebörden av integritet, social kontroll, segregering och marginalisering.
- Diskriminering, jämställdhet och likabehandling.